

IJsland

Jan Biemans

Het is 31 juli 2000. Voorzichtig tigger ik naar de voor mij zittende vogels op de rand van de klif. Mijn hand gaat naar voren met daarin een lange metalen vangdraad, behoedzaam om de poot, een kort rukje en weer is een vogel gevangen. Het bloed kruipt waar het niet gaan kan (mag!). Het is nu eenmaal zo, overgeleverd aan de adrenaline.

In het millenniumjaar zouden Nel en ik iets speciaals gaan doen en het werd een lang gekoesterde wens: IJsland. Met de eigen auto op de boot vanuit Denemarken en met een driedaagse stop op de Faeröer, wat op zich al een belevenis is. En nu bevinden we ons in IJsland op letterlijk het meest westelijke puntje van Europa. Latrabjarg is een klif van 14 kilometer lang en het hoogste punt ligt 400 meter boven de zee. Van hier uit is het nog geen 300 km. naar Groenland. Het is de grootste vogelklif in de Noord-Atlantische oceaan en aangenomen wordt dat hier s'werelds grootste kolonie Alken broedt. De meest algemene soorten zijn: Alk,

Papegaaiduiker, Drieteenmeeuw, Zeekoet, Dikbekzeekoet en Noorse stormvogel.

En daar was het dus om te doen. De dag ervoor hadden we dit indrukwekkend tafereel reeds aanschouwd. Onuitputtelijke hoeveelheden vogels in een adembenemende omgeving. Een nest poolvossen gefilmd die gezien de prooiresten de kustvogels ook wel lusten. Maar wat zagen mijn geoefende ringers-ogen: ringen om poten, en niet te weinig ook! Daar moest wat aan gedaan worden. Al snel bleek echter dat het aflezen m.b.v. de telescoop geen snelle optie was.

Die avond (het werd er nauwelijks donker) een bezoek gebracht aan een oude schuur niet ver van de camping. Het idee was toch al illegaal dus waarom niet zo beginnen! En ik vond precies wat ik nodig had, een dikke metalen draad. Het plan was om ze aan het loopbeen te vangen met een tot lus gevormd uiteinde, precies zoals we vroeger kippen vingen bij m'n oom die dan geplukt en wel in de fietstas verdwenen.

Als 'prooi' kwam maar één soort in aanmerking: de Papegaaiduiker. De andere soorten zaten lager tegen de klif en daardoor onbereikbaar voor mijn plan. Omdat jacht verboden is op Latrabjarg zijn de vogels nauwelijks schuw in tegenstelling tot de meeste andere plaatsen die we bezocht hebben (daar hebben ze dan ook alle reden toe, maar dat later). De eerste pogingen begonnen zo rond half 3 in de middag. Weinig resultaat in het begin maar allengs werd mijn strategie beter en de resultaten overtuigender, op het laatst zelfs indrukwekkend. Om een lang verhaal kort te maken: tot ca. 19.30 u. had ik 31 geringde Papegaaiduikers gevangen! Geen instrumenten bij me voor biometrie dus in de linkerhand de vogel en rechts een papiertje om de ringnummers te noteren. En ervoor zorgen om bij de gekartelde snavel weg te blijven want nu weet ik hoe ze een rits spierinkjes kunnen vasthouden en bovendien zijn ook de nagels vlijmscherp. Uiteindelijk een greep gevonden die niet meer schade aan de handen berokkend: de kop tussen wijs- en middelvinger, de rest van de

vingers om het lichaam. Het is verbazend te zien hoe weinig verstoring de vangst veroorzaakt: vogels direct in de omgeving (soms zitten ze rug aan rug) vliegen nauwelijks weg en een tweetal exemplaren worden die middag tot tweemaal toe gevangen. Ik maak blijkbaar weinig indruk! In het begin houd ik me ver van de spaarzame toeristen, later kom ik overtuigend over ('brutalen hebben de halve wereld') en leg uit wat de wetenschappelijke bedoeling is van deze actie (iedereen spreekt vloeiend Engels) en zelfs moet ik met een gevangen vogel met het zoontje op de foto. Vooral moeders vinden het interessant!

Na de reis neem ik, na ruggespraak met 'Gerri', rechtstreeks contact op met 'Fuglamerkingar Natturufraedi-stofnunar Islands' in Reykjavik. Er ontstaat een interessante brief-wisseling met Ævar Petersen, zeg maar de Speek van de IJslandse Ringcentrale. En natuurlijk wil hij weten hoe ik die vogels heb gevangen en waar ik die 14 giervalken, 2 zeearenden en 22 smellekens heb gezien en of ik cijfers heb over aantallen in zee-

vogelkolonies, enz, enz. Het blijkt dat gegevens van buitenlandse vogelaars zeer op prijs worden gesteld.

Ævar is een bezig baasje. Niet alleen heeft hij eenderde van 'mijn' terugmeldingen geringd, hij doet naast het coördineren van monitoring- en ringonderzoek (in

Nederland nog gescheiden!) zelf ook veel aan onderzoek. Zie onder andere zijn bijdragen in 'Tucker & Heath' over Zwarte Zeekoet en Papegaaiduiker. De duizenden eilanden van de Breidafjordur zijn zijn gebied. Hij heeft bijvoorbeeld op het hoofdeiland Flatey en omgeving sinds 1974 meer dan 17-duizend zwarte zeekoeten geringd.

Van zijn hand komt ook 'Fuglamerkingar a Íslandi í 75 ár' ('75 jaar vogelringen in IJsland'). Hier volgen wat gegevens. Tussen 1921 en 1995 zijn bijna 405.000 vogels geringd in 113 soorten. Er zijn ca. 27.000 terugmeldingen en controles waarvan meer dan 4.000 uit andere landen. Verder zijn er 1.800 buitenlandse ringen in IJsland aangetroffen. De laatste jaren werden er gemiddeld zo'n 15.000 vogels per jaar geringd door 40 – 50 ringers, allen vrijwilligers. De meest geringde soorten in die 75 jaar: 1) Papegaaiduiker (64.242 of 15.9%), 2) Sneeuwgorz (40.082), 3) Koperwiek (30.754), 4) Noordse stern (27.670) en 5) Noordse stormvogel (24.212). Verder tussen de 10- en 20-duizend ringvangsten de volgende soorten: Drieteenmeeuw, Grote Jager, Zwarte Zeekoet, Kleine Rietgans en Graspieper. Van die in totaal 113 soorten zijn er 43 waarvan minder dan 50 stuks per soort zijn geringd, waaronder Ruigpootbuizerd (1), Torenavalk (4), Slechtvalk (2), Waterral (20), Waterhoen (1), Meerkoet (4), Kievit (2), Houtsnip (2), Rosse Grutto (1), Wulp (4), Houtduif (2), Gierzwaluw (4), Boerenzwaluw (3), Roodborst (7), Zanglijster (2), Tuinfluiter (2), Zwartkop (11), Fitis (9), Huismus (1), Vink (6), Keep (42), Sijs (2), Kruisbek (7) en IJsgors (1). Voor ons land zijn dit algemene soorten, maar IJsland heeft 'maar' 9 regelmatig broedende zangvogelsoorten (Graspieper, Witte Kwikstaart, Winterkoning, Tapuit, Koperwiek, Raaf, Spreeuw, Barmsijs en Sneeuwgorz). Een omgekeerde wereld dus met de rest van Europa en Amerika waar zangvogels het merendeel van de broedvogelpopulatie vormen.

Terug naar de papegaaiduikers. Zoals eerder gemeld was deze soort op de meest bezochte klifkusten erg schuw. Ze hadden daartoe ook alle reden, de afschot- (van 1 sept. – 10 mei) en vangcijfers (van 1 juli – 15 aug. met het traditionele schepnet in de kolonie) liegen er niet om: totaal in 1995 t/m 1999 respectievelijk 216.000 – 233.000 – 185.000 – 160.000 – 126.000 exemplaren! En dat op een broedpopulatie van naar schatting 2–3 miljoen paar (IJsland herbergt eenderde tot de helft van de wereldpopulatie). Omdat de jagers de vangsten sinds 1995 verplicht zijn op te geven, zijn deze aantallen bekend geworden. Maar vlees van Papegaaiduiker is in IJsland zeer populair en is ook in restaurants volop verkrijgbaar. Je zult er maar eentje op je bord krijgen van zo'n 20 jaar oud!

Die laatste opmerking zal ik hier verklaren. Mijn 31 terugvangsten waren allen exemplaren die op dezelfde plaats als volwassen vogel (>2kj) zijn geringd. Ze komen dus ieder jaar naar dezelfde locatie terug om te broeden. De leeftijden waren als volgt: 1x >1jaar, 1x >3jaar, 2x

>4jaar, 14x >5jaar, 9x >6jaar, 1x >8jaar, 2x >12jaar en 1x >18jaar. En op mijn vraag aan Ævar of mijn actie wel kon, antwoordde hij: 'Technically speaking these Puffins were caught illegally, but I'm glad you did it'. En vervolgens nodigde hij mij uit om aan ringactiviteiten deel te nemen. Misschien komt dat nog eens.

IJsland is een zeer interessant vogelland. Als roofvogelaar had ik het natuurlijk gemunt op Giervalk, Zeearend en Smelleken. En naast de klifbroedende zeevogels bleven soorten als IJsduiker, Roodkeelduiker, Wilde zwaan, IJslandse Brilduiker, Harlekijneend, IJseend, Grauwe Franjepoot, diverse soorten steltlopers, Grote- en Kleine Jager, Grote Burgemeester, Noordse Stern, Alpensneeuwhoen en Sneeuwgorz uitermate boeien. En dan daar in het noorden tegen de Noordelijke IJszee die onmetelijke toendra met die dikke pakketten mos waar je nauwelijks over durft te lopen met die juweeltjes van goudplevierengeweldig!

Jan Biemans